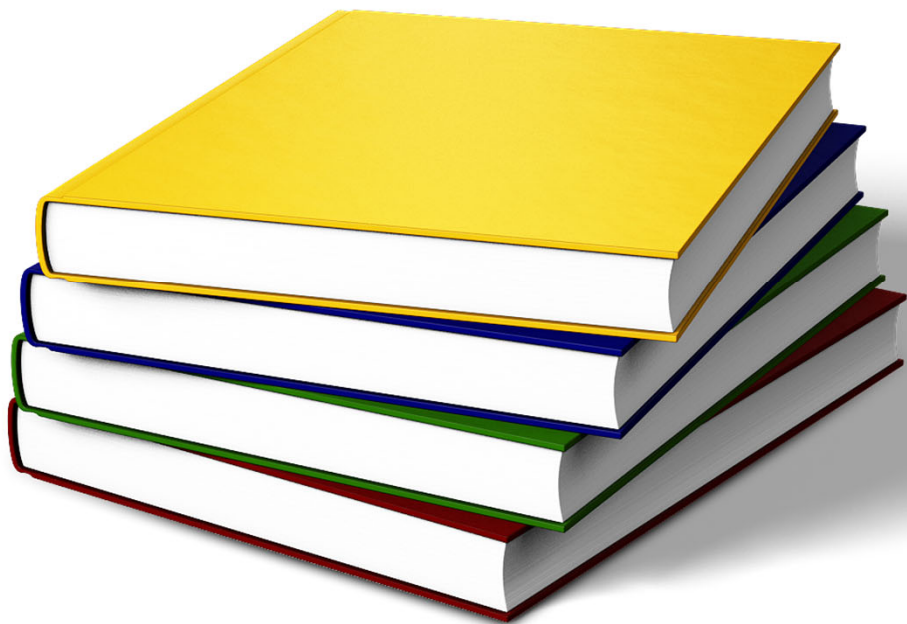

ОСНОВИ ЕКОНОМИЈЕ -ПРЕДАВАЊА (2022)-

ДР АЛЕКСАНДАР
МОЈАШЕВИЋ

Структура предавања

- 1. Екстерни ефекти и јавна добра**
- 2. Методи интернализације екстерних ефеката (приватни на супрот државним)**
- 3. Јавна добра, приватна добра и друштвени ресурси**
- 4. Порески систем и принципи опорезивања**
- 5. Производња, трошкови и врсте трошкова**
- 6. Профит и понуда на ТПК**
- 7. Монополи: појам, врсте и облици повреде конкуренције**
- 8. Тржиште радне снаге**
- 9. Теорија потрошње**
- 10. Практичне вежбе**

Делови економије (микро и макро)

МИКРОЕКОНОМИЈА

- *Понашање појединачних привредних субјеката*
- Закон понуде и закон тражње

МАКРОЕКОНОМИЈА

- *Опште економске појаве*
- Инфлација, незапосленост, економски раст

Екстерни ефекти и интернализација

- **Екстерни ефекат - утицај једне индивидуалне активности на благостање других без икакве накнаде**

- **Интернализација екстерних ефеката јесте навођење привредних субјеката да воде рачуна о екстерним ефектима својих активности**

Подела екстерних ефеката

Позитивни екстерни ефекти

- Научни проналазак
- Образовање

Негативни екстерни ефекти

- Загађење
- Бука

Методи интернализације

**Забране и
дозволе**

**Одређивање
зона**

**Прописи о
накнади
штете**

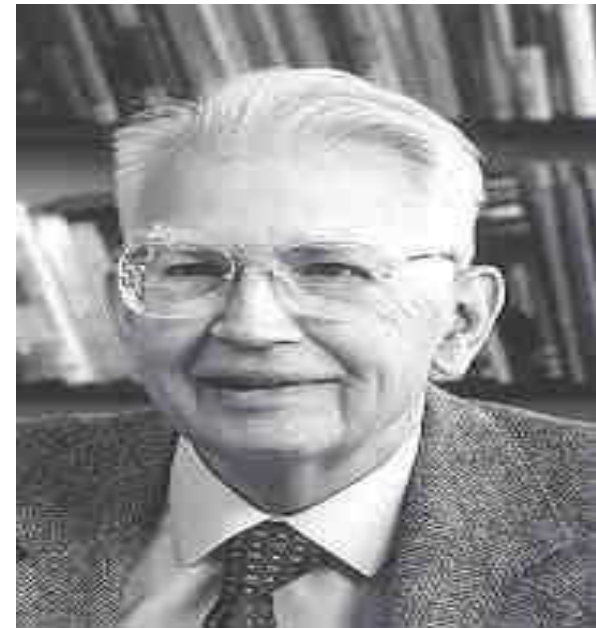
**Еколошки
порези**

**Коузова
теорема**

ЕКОНОМИСТИ ЗНАЧАЈНИ ЗА ПРАВНУ НАУКУ

- **РОНАЛД КОУЗ**
- Утемељивач нове научне области *Права и економије*
- Позната *Коузова теорема*

Коузова теорема

- **Ако су:**
 1. **Ниски трансакциони трошкови преговарања**
 2. **Ако су јасно дефинисана својинска права**
 3. **Ако су преносива својинска права →**
- *Загађивач и овај који трпи загађење могу самостално решити проблем загађења постизањем договора!*

Правни прописи о накнади штете

*Принцип
ефикасности*

**Избегавање
веће штете**

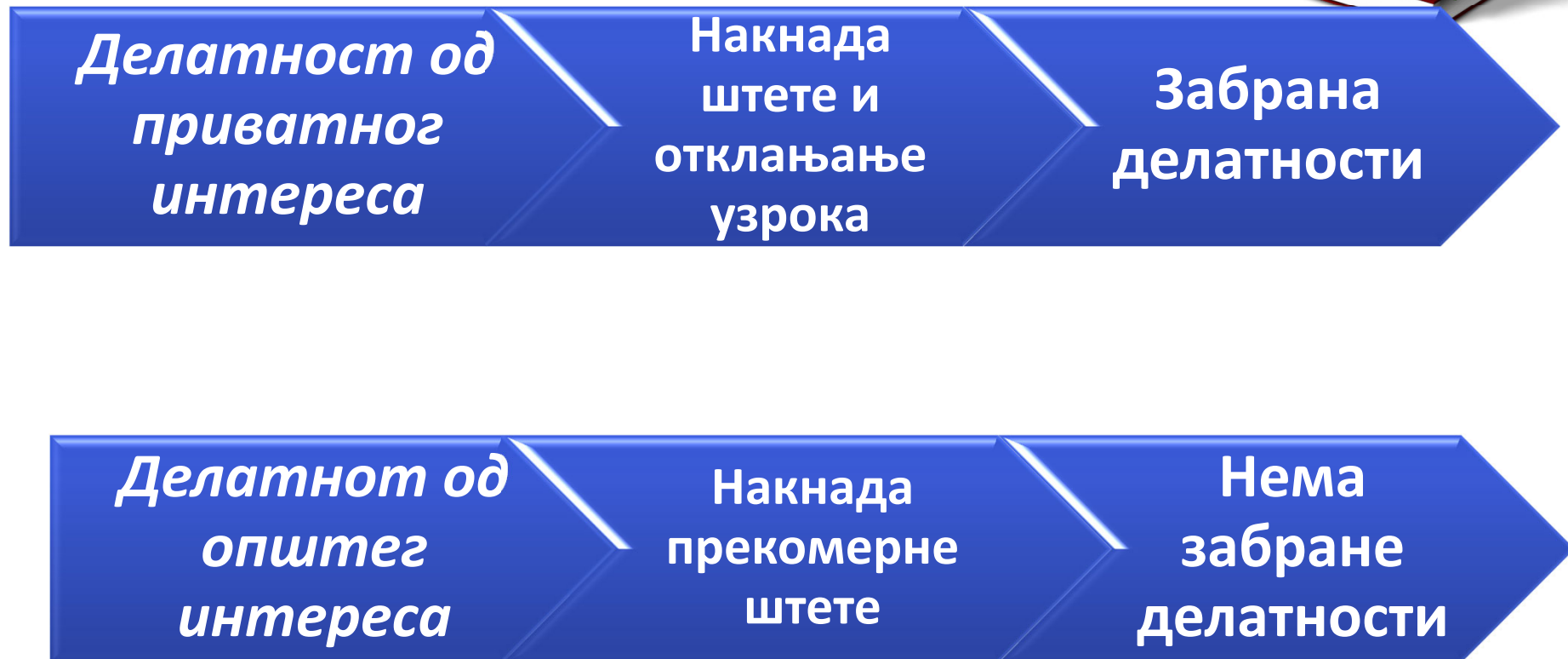
***Best cost
avoider***

*Принцип
правичности*

**Заштита
оштећеног и
право на
накнаду штете**

**Ко узокује
штету
одговоран је**

Домаћи прописи о накнади штете (300)

Политика дозвола и забрана

Дозвола за обављање делатности

- Прописивање нивоа дозвољене количине екстерналија
- Пример: дозвољени ниво буке

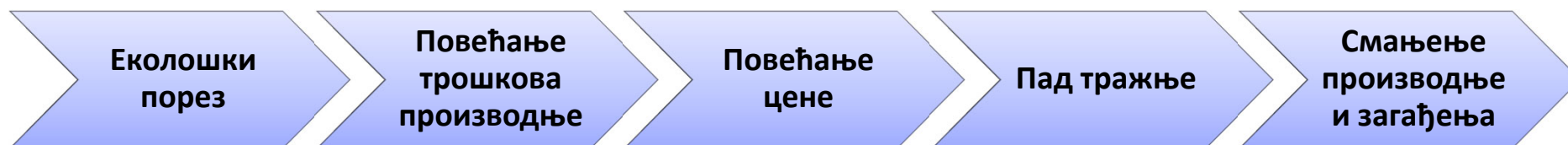
Забрана обављања делатности

- Ако штета премашује корист и угрожава јавни интерес
- пример: радиоактивни материјал

Политика подстицаја

- Еколошки (корективни) порези
- Већи порез → мање загађење
- Смањење, не елиминација штете (загађења)

Јавна добра, приватна добра и друштвени ресурси

Јавна добра

- Одсуство ривалитета
- Немогућност искључења

Приватна добра

- Ривалитет
- Могућност искључења

Друштвени ресурси

- Ривалитет
- Немогућност искључења

Free-rider и прекомерно коришћење друштвених ресурса

*Путник без
карте*

**Бесплатно
коришћење
јавног добра**

Пример: ТВ

*Прекомерно
коришћење*

**“Трагедија
заједничке
својине”**

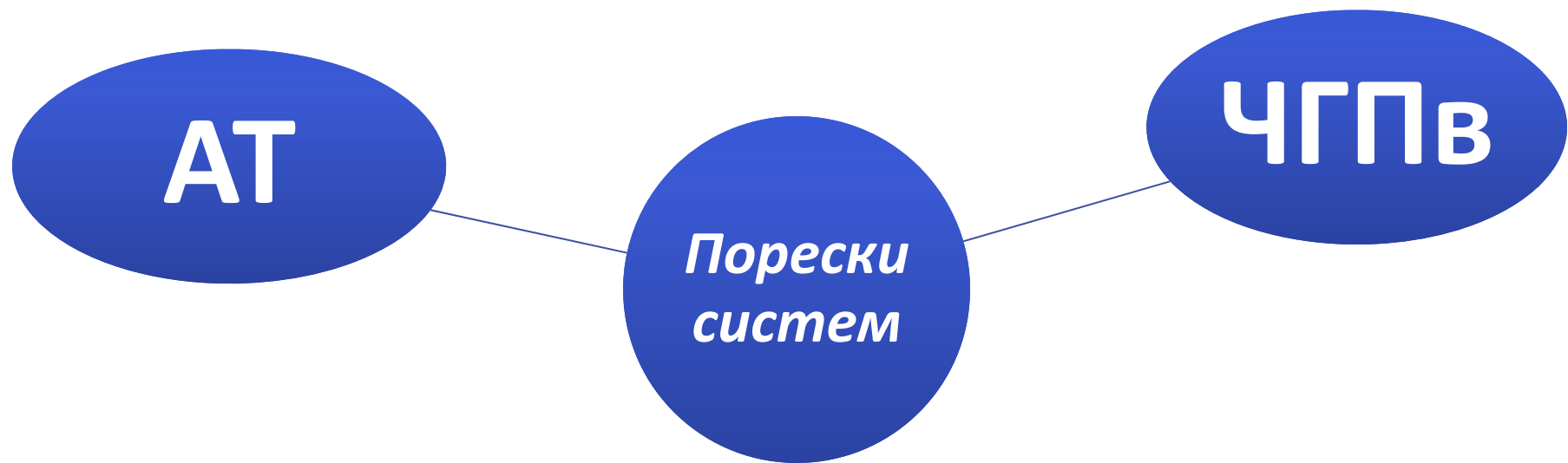
**Државна
интервенција
(нпр. дозволе)**

Порески систем

- **Државни буџет**
- **Јавни приходи и јавни расходи**
- **Порези су јавни приходи**
- **Држава финансира: социјално осигурање, здравство, образовање, војску...**
- **Буџетски дефицит и буџетски суфицит**
- **Држава опорезује дохотак или потрошњу (ПДВ)**
- **ПДВ је вишефазни порез (опорезује се само додата вредност)**

Порески систем

Порески систем

АДМИНИСТРАТИВНИ ТРОШКОВИ

- трошкови у вези са вођењем пореске евиденције
- подношење пореских пријава
- консултовање са пореским стручњацима
- издаци у вези са спровођењем пореских закона

ЧИСТ ГУБИТАК ПВ

- ВИША ЦЕНА →
СМАЊЕЊЕ ТРАЖЊЕ →
СМАЊЕЊЕ ПВ

Принципи опорезивања

Принцип користи

- *Сразмерно користи од државних услуга*

Принцип платежне моћи

(вертикална и хоризонтална правичност)

- *Колико могу поднети пореско оптерећење*

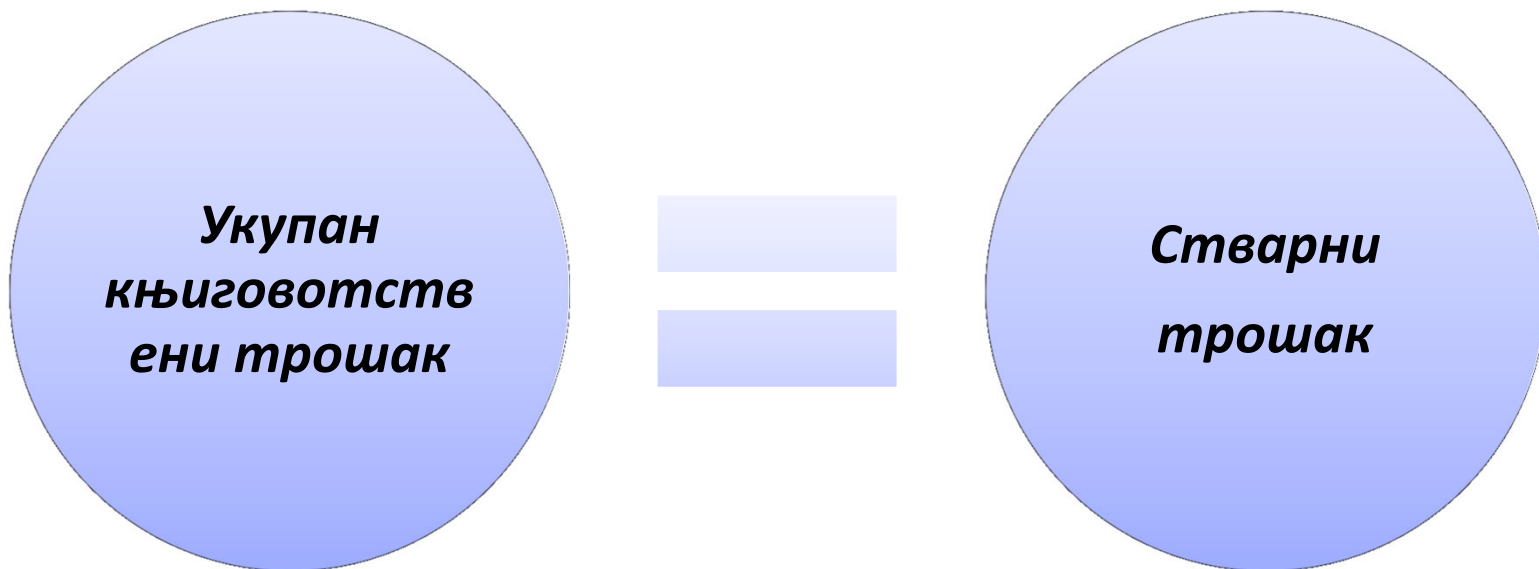
Појам трошкова

Укупан приход - износ новца који предузеће остварује од продаје својих производа

Укупан трошак - тржишна цена фактора производње које предузеће користи у производњи

Књиговодствени и економски трошак

Књиговодствени и економски профит

Производна функција

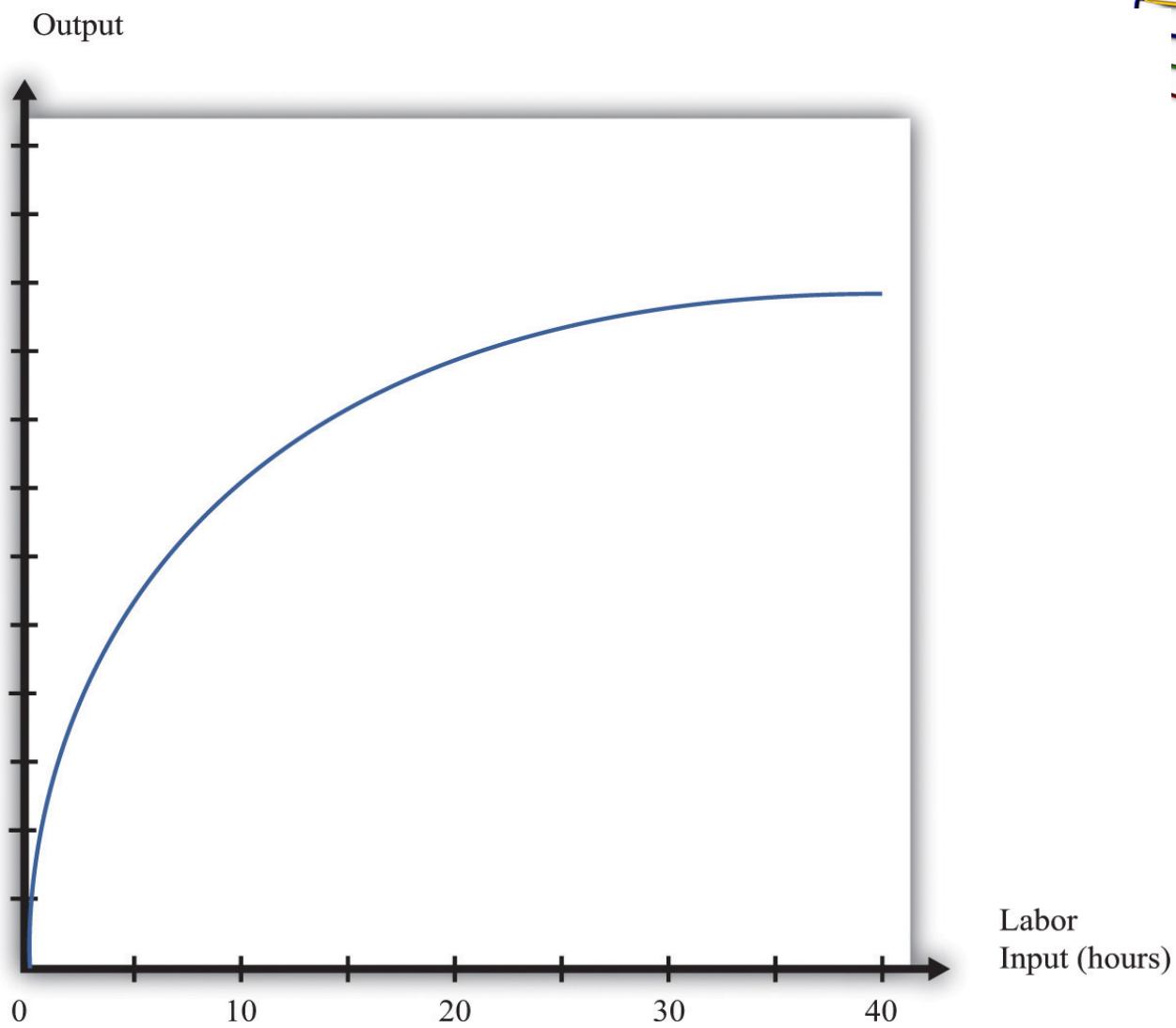

Производна функција јесте однос између количине употребљених фактора производње и количине произведених роба (инпут-аутпут)

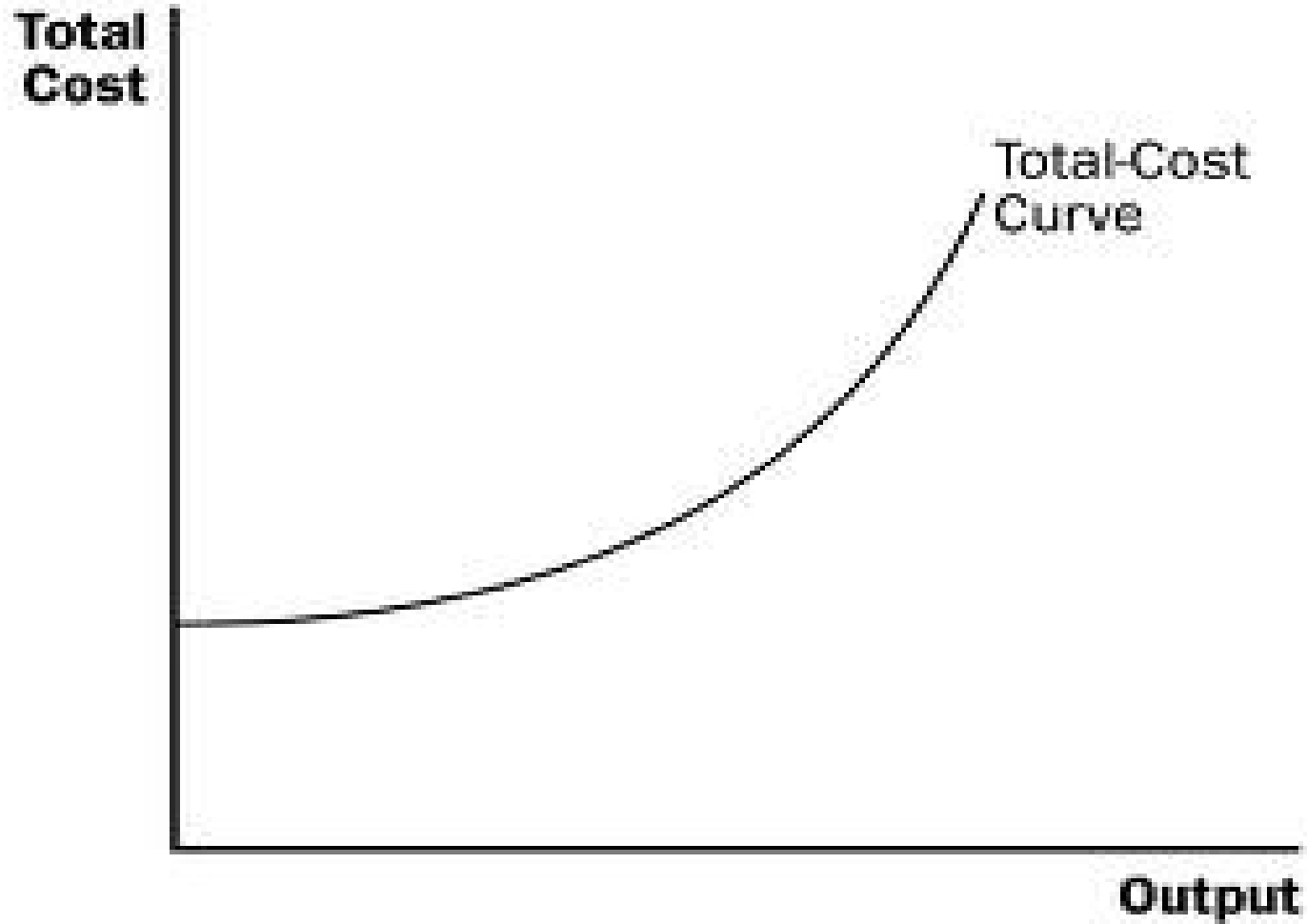
Маргинални производ - повећање количине производа које настаје ангажовањем додатне јединице неког фактора производње!

Опадање маргиналног производа јесте појава да маргинални производ неког фактора производње опада с повећањем количине истог фактора производње!

Слика ПФ

Крива укупног трошка

Уз исти раст трошкова, количина производње мање расте!

Подела трошкова (ФТ И ВТ)

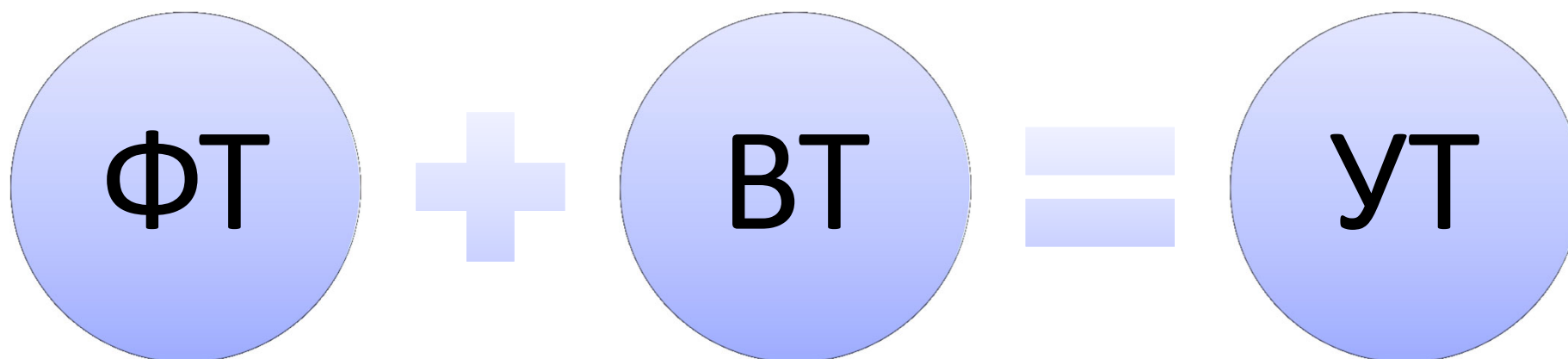
Фиксни трошкови

- Не мењају се са променом обима производње
- Смањују се по јединици производа с повећањем производње (економија обима)!
- Пример: трошкови закупа

Варијабилни трошкови

- Мењају се са променом обима производње
- пример: трошкови радне снаге

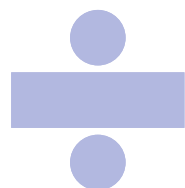
УКУПНИ ТРОШАК ЈЕ ЗБИР ФТ И ВТ

Подела трошкова (ПТ и МТ)

УКУПАН
ТРОШАК

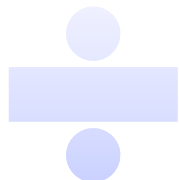

ОБИМ
ПРОИЗВОДЊЕ

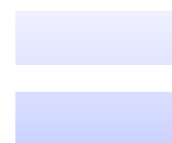

ПРОСЕЧАН
УКУПНИ
ТРОШАК

ПОВЕЋАЊЕ
УКУПНОГ
ТРОШКА

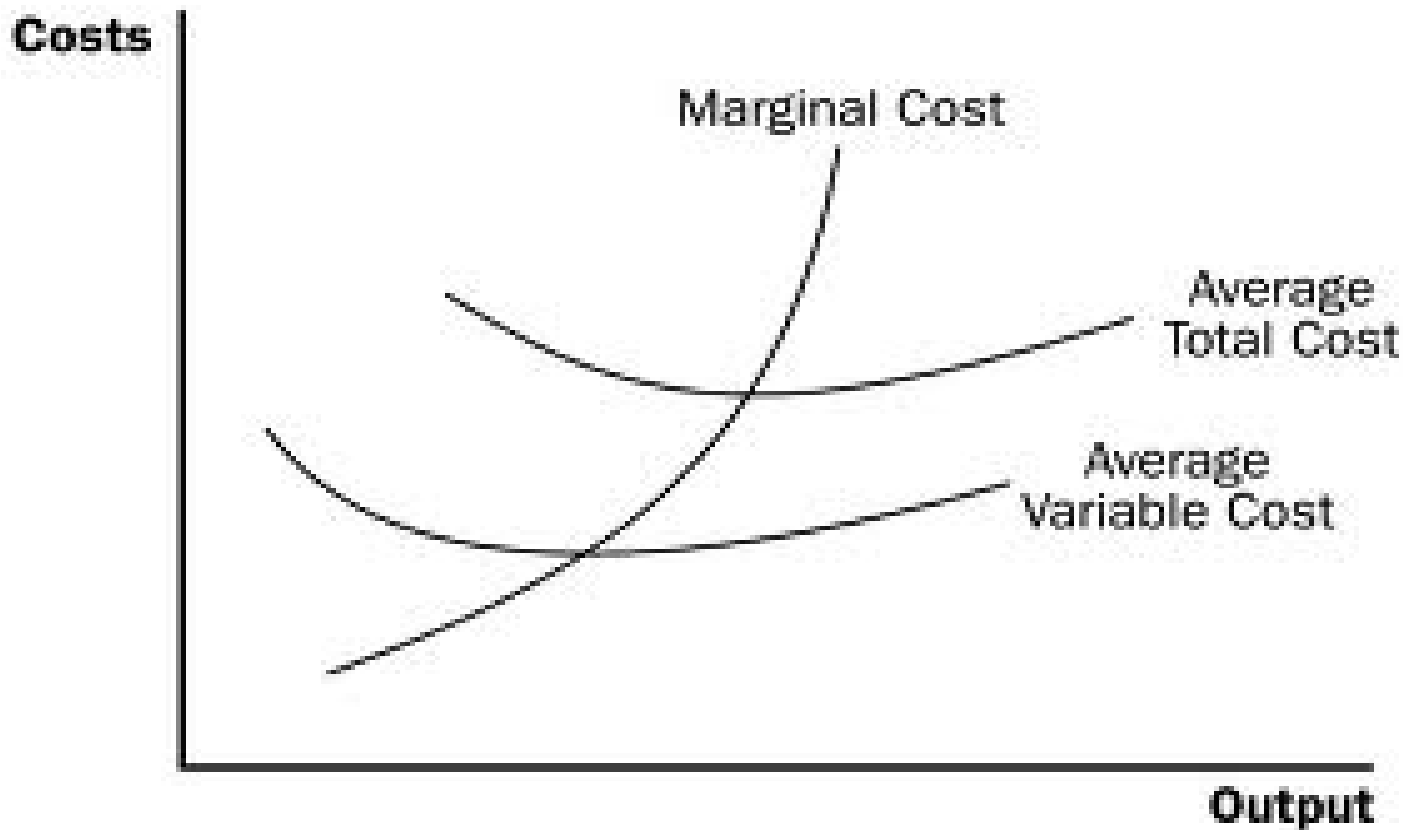

ПОВЕЋАЊЕ
ОБИМА
ПРОИЗВОДЊЕ

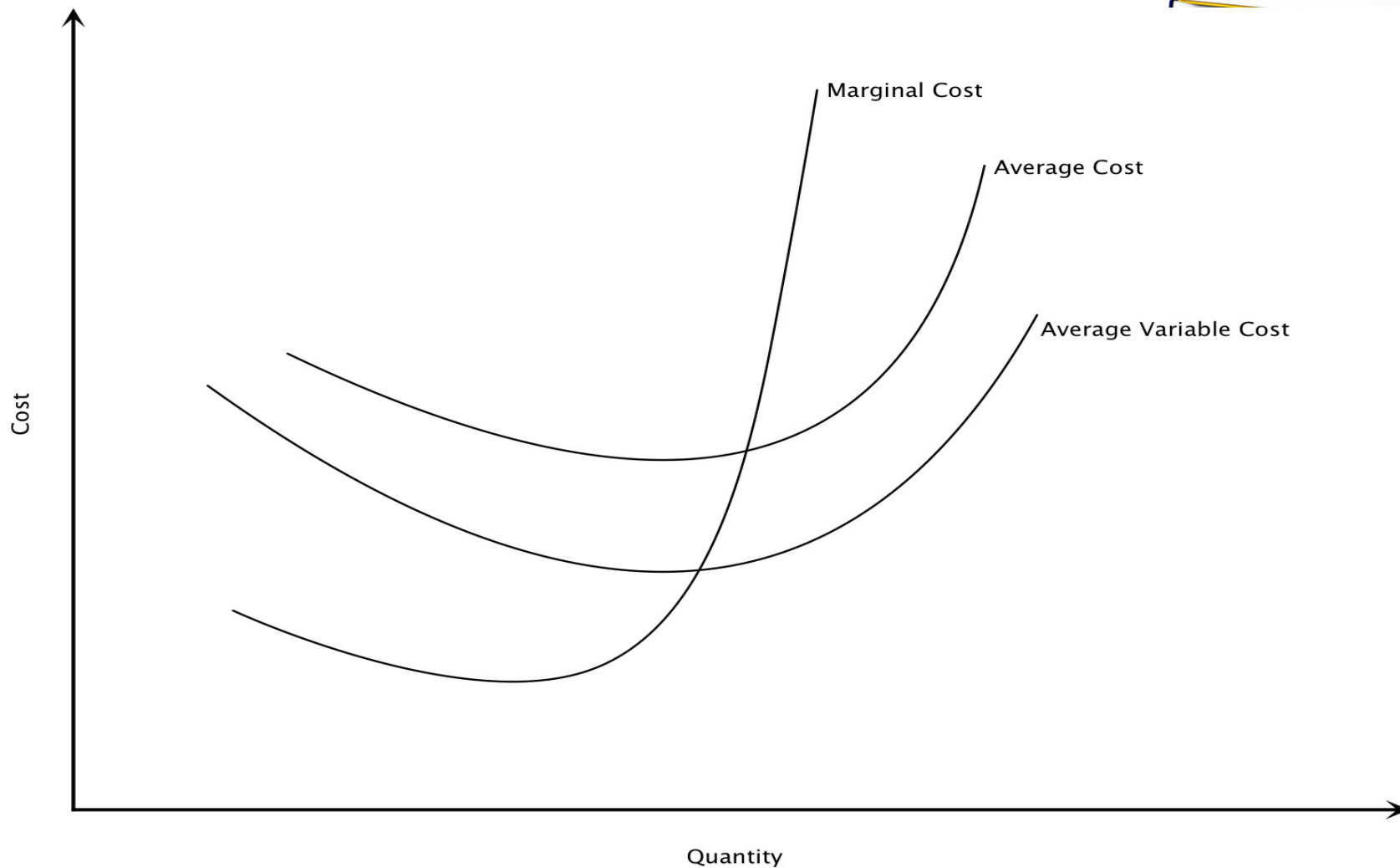
МАРГИНАЛНИ
ТРОШАК

Крива МТ и ПУТ

Са порастом обима производње, расте МТ!

КРЕТАЊЕ ПУТ И МТ

ПУТ ЈЕ НАНИЖИ КАДА СЕ ИЗЈЕДНАЧИ СА МТ!

ПРОФИТ НА ТПК

- **ЦЕНА КАО ПАРАМЕТАРСКА ВЕЛИЧИНА**
- **УКУПАН ПРИХОД = $C \times Q$**
- 1. *Максимизирање профита → повећање продаје*
- 2. *Максимизирање профита упоређивањем $МП$ и MT*
- **$МП = TC$**
- **Док је $МП > MT$, повећање обима производње доводи до повећања профита**
- **Максималан профит = $МП = MT$**

Краткорочне и дугорочне одлуке о производњи

Привремено затварање предузећа

- ФТ остају
- Пример: власник ресторана на мору

Трајно одустајање од производње

- Нема трошкова
- Разлог: трајни губици

Краткорочне и дугорочне одлуке о производњи

- Два начина приказа губитка:
 1. Губитак = УП < УТ
 2. Када је тржишна цена (Ц) < Просечног укупног трошка (ПУТ)
- Услови за улазак и излазак из гране:
 1. Ако је у дугом року $Ц < ПУТ \rightarrow$ напуштање делатности
 2. Услов за улазак у грану: $Ц > ПУТ$

Понуда на ТПК

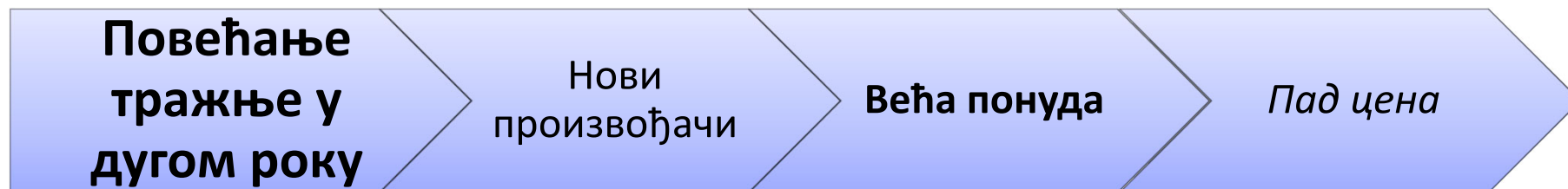
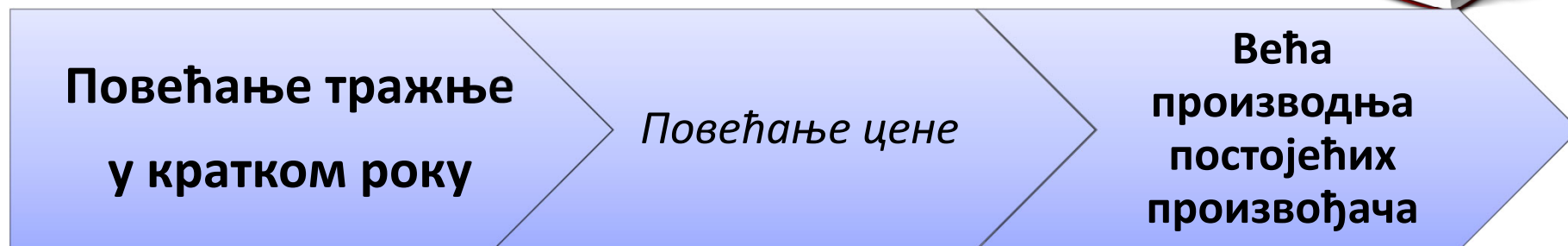
- У кратком временском периоду → број произвођача релативно је *фиксан*
- У дужем временском периоду → број предузећа се *мења*
- У кратком року, понуда једне робе на тржишту зависи од *појединачне понуде свих постојећих произвођача*

Понуда на ТПК у дугом року

- У дугом року, нека предузећа одустају од производње, док нека нова предузећа започињу с производњом

Утицај тражње на понуду и цену у кратком и дугом року

Повећање и цене и понуде на ТПК

- **Два фактора:**

1. ограниченост производних ресурса

- **Пример: тржиште пољопривредних производа (пораст тражње → пораст обима производње и пораст цене због увећаних трошкова)**

2. Различити трошкови производње (пораст тражње → пораст обима производње, али и пораст цене због различитих трошкова)

Настанак и понашање монопола

- Монопол: једно предузеће продаје производ или услугу који немају замену на тржишту!
- Узрок настанка монопола јесу препреке (баријере) за улазак у грану:

Значајан ресурс у власништву једног предузећа

Ексклузивно право на производњу

Трошкови производње

Врсте монопола

Монополски ресурси

- Пример: руда, нафта, вода

Државни (законски) монополи

- Телекомуникације, царине, патент

Природни монополи

- Економија обима
- Пример: дистрибуција воде, струје

Компарација различитих предузећа

- *Конкурентска предузећа » Већа производња
» Нижа цена » Већа корист у потрошњи*
- *Монополска предузећа » Мања производња
» Виша цена » Мања корист у потрошњи*
- *Природни монополи » Мања производња »
Нижа цена*

Оцена монопола

- Са аспекта потрошача → штетни
- Са аспекта произвођача → корисни
- Са друштвеног аспекта → штетни, јер више штете потрошачима него што користе монополистима
- *Друштвени проблем монопола → ниској производњи*

Регулисање монопола

Подстицање конкуренције

Регулисање понашања монопола

Државни монополи

Држава не предузима ништа

Облици повреде конкуренције

Злоупотреба доминантног положаја

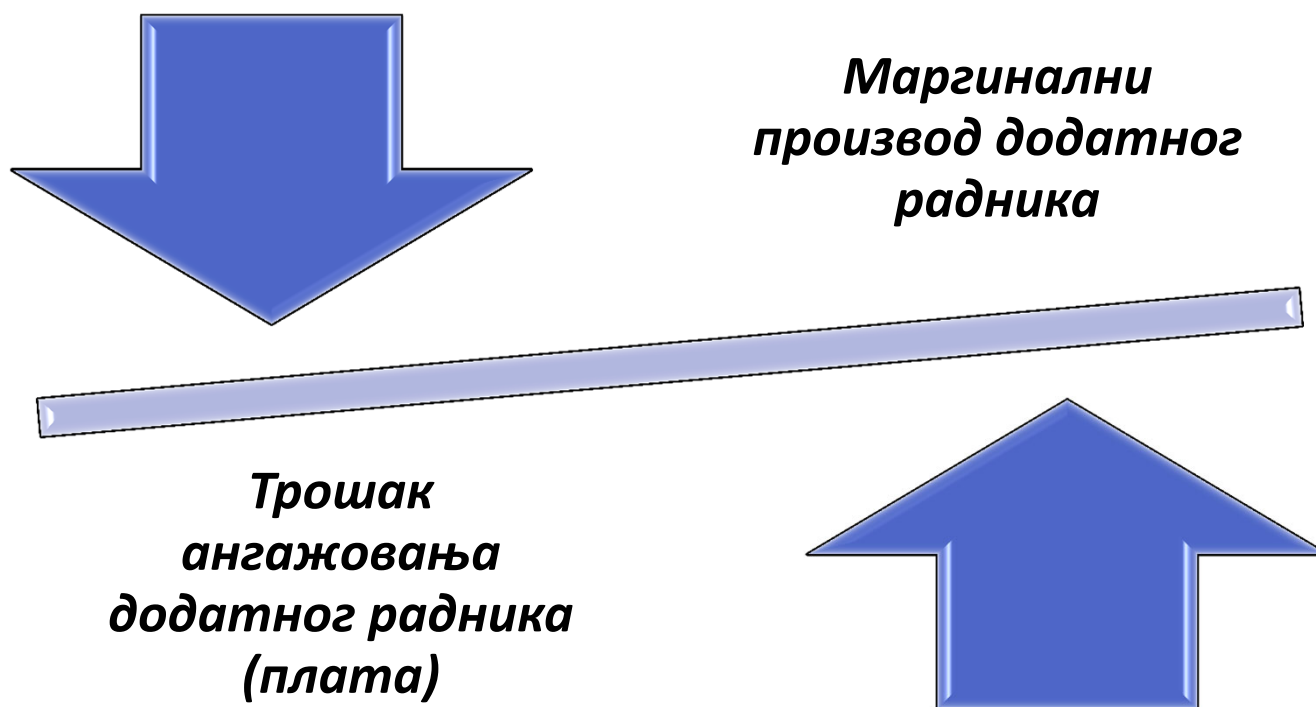
***Рестриктивни споразуми
(хоризонтални и вертикални)***

Контрола концентрација

Понуда и тражња за радном снагом

Одлука о запошљавању новог радника:

- Вредност $МПр = Мп \times ТЦ$

Тражња за радном снагом

Појединчна
тражња за
радном снагом

Тржишна тражња за радном снагом збир је тражњи свих предузећа за том врстом радне снаге.

Фактори:

- 1. Цена**
- 2. Технолошки прогрес**
- 3. Цена фактора производње**

Тржишна
тражња за
радном снагом

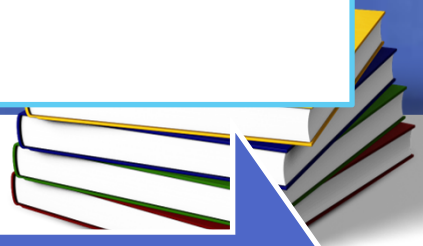
Понуда радне снаге

Појединачна
понуда радне
снаге

Тржишна понуда радне снаге збир је појединачних понуда радне снаге.

Фактори:

- 1. Плате**
- 2. Промене става према послу**
- 3. Могућности зараде у другим делатностима**
- 4. Миграције**

Тржишна
понуда радне
снаге

Утицај понуде и тражње радне снаге на цену

1. Миграција становништва:

*Повећање понуде рада » Смањење плате »
Повећање запослености*

2. Повећана тржишна цена

- Повећање тражње за радом » Повећање плате » Повећање запослености*

Детерминанте плата

1. Компензациона разлика

- Тешко је бити рудар! Зато плати!

2. Људски капитал (образовање и искуство)

- Тешко је учити! Зато награди!

3. Таленат и труд

- Новак Ђоковић

4. Минималне и ефикасне плате

- Минималне прате: Синдикат наспрот послодавцу!
- Ефикасне плате: “Платићу те више, а ти ради више и боље”

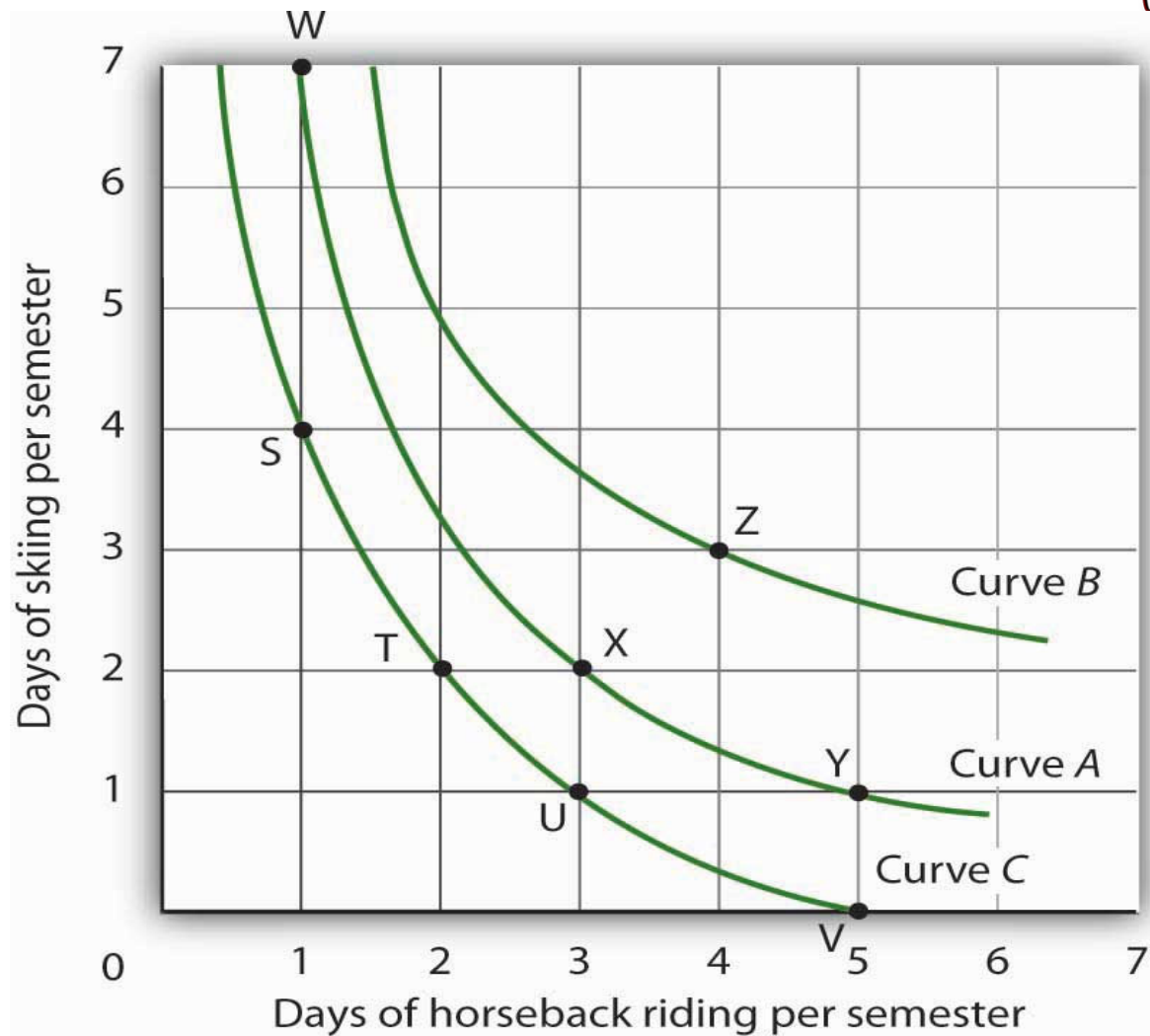
Неједнакост дохотка и државна политика

- **Линија сиромаштва** - ниво породичног дохотка утврђен од државе који се сматра неопходним за живот једне породице!
- **Дилема:** да ли и колико држава треба да расподељује доходак?
- Опције:
 1. Минималне плате - ко има корист, а ко трошак?
 2. Трансферна плаћања - која је негативна последица?
 3. Негативни порез на доходак – зашто да новац иде онима који се не труде да више зараде?
 4. Помоћ у робама и услугама – како знати које су робе најпотребније?

Теорија потрошње

- **Преференције потрошача**: рангирање роба или услуга према првенству у потрошњи!
- **Корисност у потрошњи** - осећање задовољства због подмирења потреба!
- **Буџетско ограничење**: комбинација роба и услуга коју потрошач може себи приуштити на основу расположивог дохотка и тржишних цена! Шта је то чврсто буџетско о.?
- **Крива индиференције** приказује све комбинације потрошње које пружају потрошачу исти ниво задовољства!
- **Маргинална стопа супституције**: стопа по којој је потрошач спреман да замени једну робу другом робом (нагиб криве индиференције!)
- Да ли сте спремни да се одрекнете веће или мање количине робе за другу врсту робе која вам недостаје?

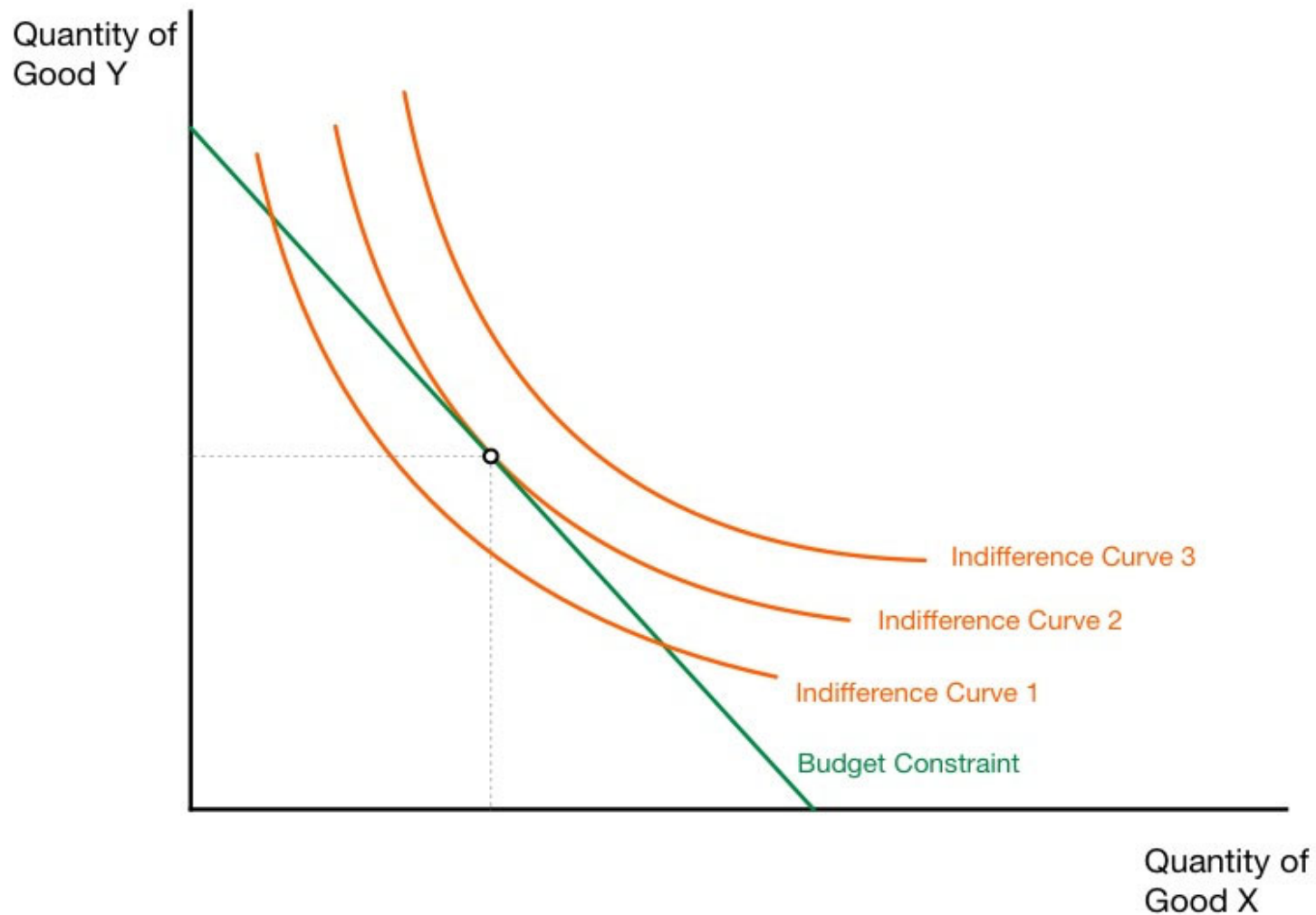
Криве индиференције

Потрошачки избор

- Жеље потрошача (крива индиференције) » расположиви доходак (буџетско ограничење) » Потрошачки избор
- Потрошачки избор » Тражња потрошача
- ✓ Раст дохотка » Раст потрошње нормалних роба » Пад потрошње инфериорних роба
- ✓ Пад цена » Раст потрошње

Потрошачки избор

Ефекат дохотка и ефекат супституције

- **Пример: пад цене цигарета у односу на пице.**
- **Ефекат дохотка:**
- ***“Сада када су цигарете јефтиније, купићу више цигарета и пица”!***
- **Ефекат супституције:**
- ***“Сада када су цигарете јефтиније, добићу више цигарета за сваку пицу коју се одрекнем”!***

Утицај плата на понуду радне снаге

- **Ефекат супституције**
- **Повећање плате » Смањење броја сати за слободне активности » Повећање броја сати проведених у раду**
- **Ефекат дохотка**
- **Повећање плате » Повећање броја сати за слободне активности » Смањење броја сати проведених у раду**
- **Да ли сви појединци реагују на исти начин у случају повећања плате?**

Каматне стопе и штедња

- **Избор између потрошње у младости и потрошње у старости!**
- **Пример: повећање каматне стопе:**
- **Ефекат супституције**
- **Повећање каматне стопе » Мања потрошња у младости » Већа штедња**
- **Ефекат дохотка**
- **Повећање каматне стопе » Већа потрошња у младости » Мања штедња**
- **Какав је утицај смањења пореза на камате на штедњу? Ваш став?**

Хвала на пажњи

Хвала на пажњи